

Filant prim

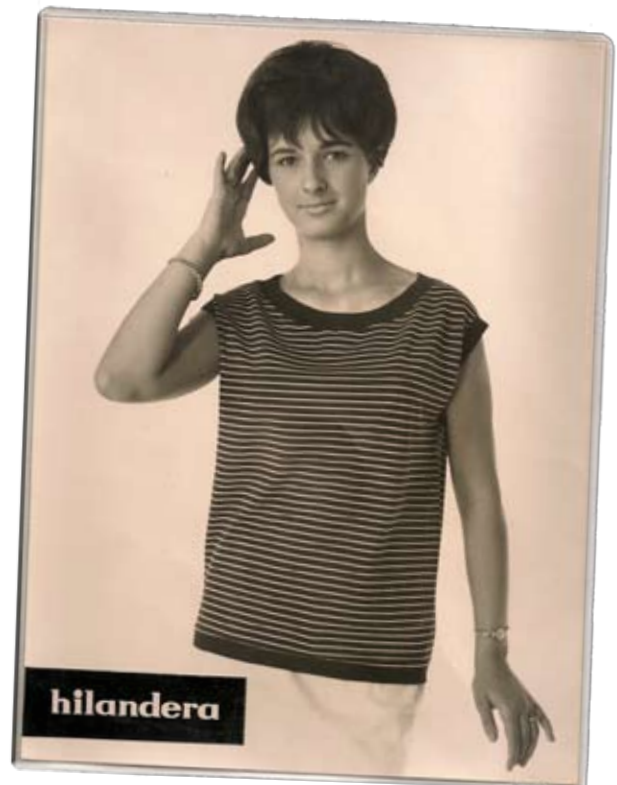
Memòria oral de les dones treballadores a la indústria tèxtil de Cardedeu (1940-1970)

ipec

Maribel Tovar i Mercè Falguera

«Aquesta nit somiaré amb la fàbrica. Com passa el temps, sembla mentida, eh! A vegades somio com si fos a allà dintre».

MONTSERRAT R., 78 ANYS, TÈXTEL RASE.

■ La fàbrica La Hilandera va fer un catàleg de productes a un estudi fotogràfic a Barcelona. La Maria Sibina va anar-hi per fer de model (1960-1970). ARXIU FAMILIAR MARIA SIBINA.

El projecte de recerca «Filant prim» es va proposar recuperar l'experiència i la memòria de les dones treballadores a les fàbriques tèxtils de Cardedeu, entre els anys 1940 i 1970. El període de temps entre el 1940 i el 1970 aglutina molts aspectes històrics rellevants: la postguerra espanyola, l'expansió de la indústria tèxtil, el procés migratori cap a Catalunya i l'inici de la crisi del petroli. Tots aquests canvis van afectar l'economia i el desenvolupament de la Catalunya de l'època, però també van ser viscuts de manera única i particular per les dones que treballaven en una fàbrica d'un petit poble com Cardedeu. Les dones ocupaven un alt percentatge dins de la indústria tèxtil a Catalunya.

Les dones som portadores d'una veu pròpia i diferenciada. Sovint aquesta veu és poc visibilitzada o considerada posseïdora d'una experiència significativa. Avui encara tenim l'oportunitat de recollir de primera mà els testimonis i la història oral de les protagonistes d'un període important en la història cata-

lana i del Vallès. Es tracta d'una generació de dones que tenen la possibilitat de transmetre, des de les seves vivències, una part important de la història de Catalunya i de la comarca.

Cardedeu, terme municipal de 12,89 km², està situat al centre de la depressió del Vallès Oriental, a 195 m sobre el nivell del mar, emmarcat al nord pel massís del Montseny i al sud, per la serralada litoral. La vila s'estén a banda i banda de la riera de Vallforners i està limitada per petites carenes i serres que configuren un paisatge típicament vallesà. És a només 37 km de Barcelona i a 7 km de Granollers.

La indústria tèxtil a Cardedeu entre els anys 1940 i 1970 estava formada per:

■ Tèxtil Senesteva, després anomenada Tèxtil Rase S.A., fundada el 1914 per Ramon Senesteva, i tancada el 1999 per un procés de deslocalització (trasllat a Galícia).

■ La Hilandera (Especialidades de Punto La Hilandera S.A.), també anomenada la «Fàbrica Nova» o la «Fàbrica de Can Borràs», fundada per Amadeu

Borràs i Font i inaugurada el 1921. Finalitzava la seva activitat al 2002.

■ Indústria Vallesana: taller de filatura, ubicat a l'antic Gran Casino de Cardedeu (1947-1960).

Donar a conèixer aquest període i les veus que el recorden pensem que contribueix a l'enriquiment, mitjançant un exercici inclusiu, de la construcció de les identitats locals.

La recerca

La manca de treballs de recerca a nivell local va ser una de les motivacions d'aquest projecte d'investigació. A més, el nostre projecte incorpora la perspectiva de gènere en els estudis sobre el món del treball, i fa així una reivindicació de la visibilització del paper de les dones.

Com afirma Jelin: «Las mujeres tienden a recordar la vida cotidiana, la situación económica de la familia, lo

■ Un encarregat de la fàbrica La Hilandera, de Cardedeu, amb la seva muller, davant d'una màquina ketten, de procedència alemanya. Ell va ser l'encarregat de la secció de les ketten i tots dos van treballar a la fàbrica durant molts anys (1950-1960).

ARXIU FAMILIAR ESTEVE PIMÀS

que se suponía que debían hacer en cada momento del día, lo que ocurría en sus barrios y comunidades, sus miedos y sentimientos de inseguridad. Recuerdan en el marco de relaciones familiares, porque el tiempo subjetivo de las mujeres está organizado y ligado a los hechos reproductivos y a los vínculos afectivos». Leydesdorff, Passerini i Thompson, 1996, citats per Jelin, 1998:108.

Són tres els principals eixos que fonamenten teòricament el nostre projecte de recerca: l'antropologia de gènere, l'èmfasi en les subjectivitats i la idea de «procés» en la cultura.

La recerca va tenir com a part fonamental el treball de camp basat en les entrevistes amb testimonis, el recull de fotografies i els relats associats a aquestes fotografies. Habitualment fèiem una primera entrevista amb el guió d'entrevistes i una segona, en la qual ens mostraven les seves fotografies, i a partir d'aquí «elicitàvem» un relat

més lliure. La història de vida va ser la principal eina a utilitzar. Es tracta de l'exercici d'atorgar sentit al propi passat, recapitular sobre alguns records, reflexionar al seu voltant i crear un text, el text d'un «personatge» produït pel propi subjecte com a narrador (Piña, 1999). Una altra tècnica que vam utilitzar va ser la «fotoelicitació», és a dir, el visionat de fotografies personals i dels àlbums familiars de les persones entrevistades, com un complement del relat oral.

Al pla de treball original vam haver de fer uns ajustaments. Aquest fet va suposar una prioritització dels objectius inicials, així com del nombre d'entrevistes i l'àmbit d'investigació. També es van produir variacions per altres condicionants, com per exemple les possibilitats reals d'accedir a tots els perfils de les dones entrevistades. A més, vam deixar de banda la recerca en fons documentals per a un aprofundiment posterior del projecte, per centrar-nos en aquelles fonts que ens facilitaven els mateixos entrevistats i entrevistades.

Originalment ens havíem proposat seleccionar entre 18 i 24 dones, triades segons el seu lloc d'origen. Vam reduir el nombre a 15 dones i 5 entrevistats claus, per fer entrevistes en profunditat. Tot i que no ho són tots els casos, un alt percentatge d'entrevistes són dobles, i en un cas, atesa la riquesa d'informació que ens aportava, vam fer tres entrevistes a una mateixa dona. D'aquesta ma-

nera hem reduït el nombre d'entrevistes, però ho hem complementat amb la profunditat de les mateixes.

Finalment, com a resultat d'aquesta recerca, es va presentar una monografia descriptiva, tant del procés d'investigació com del període investigat; a més, vam lliurar les entrevistes de les 15 dones entrevistades i dels 5 informants claus, i un recull de 50 fotografies (fotos d'arxius personals i també d'arxius públics).

Algunes conclusions

Durant l'època d'estudi, les dues fàbriques representaven la font econòmica del poble, ja que hi treballava un alt percentatge de la població del municipi, fins i tot famílies senceres. El context històric de la postguerra va ser un moment difícil econòmicament i va generar la cultura de l'intercanvi, per exemple, en famílies provinents de pagès on l'excedent era intercanviable per altres productes que no podien comprar (pasta, etcètera).

A la indústria tèxtil es va produir una important feminització del treball. Així també la feina domèstica no estava considerada com a categoria de treball, ja que la feina de casa era «cosa de dones». La majoria de les informants es queixa de la baixa remuneració que cobrava. La major part ocupava els graons més baixos de l'escala laboral i, a més, el seu salari era inferior al dels homes d'idèntica categoria.

■ Exterior de l'antic edifici de la fàbrica La Hilandera, a Cardedeu, abans de ser cremat l'any 1939 (05/2010).

AJUNTAMENT DE CARDEDEU

■ Grup de tres parelles a l'envelat de la festa major de Cardedeu (08/1949). La cultura de l'oci es centrava en el ball i les festes locals, que eren l'espai per trobar parella i socialitzar-se. ARXIU FAMILIAR PEPITA PIMÀS/REPORTAJES FOTOGRÁFICOS JOSÉ CABALLÉ

La majoria de les informants entrevistades i dels informants claus van iniciar la seva etapa laboral després del seu procés d'escolarització, algunes vegades interromput per la situació familiar. Les joves esdevenien treballadores en accedir a la fàbrica i iniciaven un itinerari laboral molt vinculat a les tasques tradicionalment femenines (cosir per altres, cosir a casa...). Moltes d'elles han crescut com a treballadores, però també com a persones a la fàbrica i aquest sentiment es veu reflectit en els seus comentaris.

Les dones valoren el temps treballat a la fàbrica i l'experiència d'haver-hi estat. En totes hi ha un sentiment d'enyorança, perquè eren joves en aquell moment, i perquè recorden com una bona època l'etapa de la seva joventut. Senten que el pas per la fàbrica les ha canviat i els va canviar la vida. Vam observar que, en alguna de les entrevistades, part de la família havia vingut d'algun poble d'altres indrets de Catalunya, fet que ens parla d'una mobilitat ter-

ritorial important, possiblement relacionada amb els canvis produïts per la Guerra Civil i pel fenomen migratori dels anys seixanta.

En aquella època, la cultura de l'oci se centrava en el ball. Una activitat destacada eren els balls de la festa major. La gran presència dels estiuejants a Cardedeu, l'anomenada Colònia, va produir unes certes diferències de classe amb la gent del poble i certes dificultats de relació en el dia a dia.

Durant la investigació hem observat la bona predisposició de les dones a col·laborar en la investigació i a aportar fotografies personals, fins i tot, amb la implicació de tota la família (marits, fills, nétes, etc.) en la recerca de material i, per això, els volem donar el nostre agraïment. Com deia Miquel Martí i Pol (1995:47): «Un conjunt de fils ben trenat és una corda». Nosaltres vam desfer moltes cordes per tenir els fils de la vida de les dones que van treballar a les fàbriques tèxtils a Cardedeu. ■

BIBLIOGRAFIA

■ **Carbonell i Basté, S.** *Les Fàbriques i els somnis: modernisme tèxtil a Catalunya*. Terrassa: Publicació Terrassa, Centre de Documentació i Museu Tèxtil, 2002.

■ **Comas d'Argemir, D.** *Trabajo, género, cultura*. Col·lecció ICA, 3. Barcelona: Icària, 1995.

■ **Domínguez, V.; Llonch, M.; Luque, R.; Calvet, J.; Oliver, E.; Albareda, F.** *Dona i treball tèxtil. Sabadell, 1900-1960*. Sabadell: Museu d'Història de Sabadell, 1999.

■ **Jelin, E.** *Los trabajos de la memoria*. Madrid: Siglo XXI, 2002.

■ **Llonch, M.** *Tejiendo en red. La industria del género de punto en Cataluña (1891-1936)*. Barcelona: Universitat de Barcelona, 2007.

■ **Martí i Pol, M.** *La fàbrica*. Barcelona: Edicions 62, 1995.

■ **Narotzky, S.** *Trabajar en familia. Mujeres, hogares y talleres*. Libros de bolsillo, 6. València: Edicions Alfons el Magnànim, 1988.

■ **Nash, M.** «Identitat cultural de gènere, discurs de la domesticitat i definició del treball de les dones a l'Espanya del segle XIX». A: *Documents d'Anàlisi Geogràfica*, núm. 26. (1995).